

Radiografia

LES CONDICIONS DE VIDA DE LA GENT GRAN DE BARCELONA

ELENA SINTES i ANA COLLADO. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Aquesta radiografia presenta els principals resultats de l'estudi *Les condicions de vida de la gent gran de Barcelona* de l'any 2000¹, que té com a objectiu conèixer i analitzar les condicions de vida i els hàbits de la població gran resident a Barcelona per tal de descriure'n les característiques i comprendre la seva situació en diversos àmbits de la vida social. Es comença per les característiques sociodemogràfiques de la gent gran que viu a Barcelona, estudiant la seva situació dins de l'estructura social, els trets principals del seu entorn familiar, la seva relació amb el món laboral i la seva identitat geogràfica i lingüística. En segon lloc s'analitzen els aspectes econòmics i l'espai vital en què aquestes condicions es desenvolupen. En tercer lloc s'estudia com distribueix la gent gran el seu temps diari, diferenciant entre la dedicació a les tasques domèstiques i a les activitats de lleure. El quart i últim àmbit és el de les formes de relació social de la gent gran, tractades des de tres vessants: la sociabilitat, la solidaritat i l'associacionisme. L'estudi de les condicions de vida de la gent gran permet analitzar la situació actual d'aquest col·lectiu i l'evolució en el període comprès entre les dues últimes edicions de l'enquesta (1995 i 2000)².

La vellesa es defineix, aquí, sobre la base de l'edat a partir de la qual la major part de la població és exclosa del mercat laboral, és a dir, els 65 anys. Si bé el procés d'abandonament del mercat de treball s'inicia als 60 anys, és a partir dels 65 que la majoria de la població en resta

exclosa i queda situada dins el col·lectiu de jubilats. Tanmateix, el gènere planteja dues relacions diferents amb la vellesa. Per a les persones que han estat ocupades en el mercat laboral, la delimitació de la vellesa és el moment de la jubilació independentment del gènere. En canvi, per a les dones que desenvolupen el rol de mestresses de casa, no hi ha edat oficial de jubilació i, per tant, aquest és un criteri difícilment aplicable a aquest col·lectiu.

Aquest és un dels elements que configuren la hipòtesi de partida de l'estudi: el col·lectiu de gent gran de la ciutat de Barcelona es caracteritza per una elevada heterogeneïtat. Les condicions de vida de la gent gran vénen determinades per variables socials com l'estatus social, l'educació rebuda, la pròpia història laboral i els rols atribuïts al gènere. Pel que fa a l'edat, es distingeixen dos grups a partir de situar el punt d'inflexió entorn dels 74 anys, que presenten unes característiques sociodemogràfiques i unes condicions i hàbits de vida diferenciats. La població gran que pertany al grup més jove (de 65 a 74 anys) és més homogeni, gaudeix d'unes condicions de vida millors, participa més en les activitats de lleure, es desenvolupa amb un grau d'autonomia més alt i manté una xarxa de relacions socials més extensa que la població més gran.

La investigació sobre les condicions de vida de la gent gran s'emmarca en un doble procés. En primer lloc, el procés d'envelliment demogràfic, que significa l'increment de la proporció de persones

grans sobre el conjunt de la població. En segon lloc, el canvi en la situació social de la gent gran, que apunta en dues direccions. D'una banda, arribar a la vellesa significa un declivi en la posició social, ja que es perd un dels rols més importants que els individus desenvolupen durant l'edat adulta, el treball, i hi ha també altres pèrdues, sobretot en els últims anys de vida, en els àmbits de les relacions familiars (la parella), la salut, l'autonomia i els ingressos econòmics. Però, d'altra banda, cada vegada més, els individus que arriben a la vellesa ho fan en millors condicions de salut, són més independents, autònoms, més actius i disposen d'un elevat nombre d'hores de temps lliure. Tot plegat representa una disponibilitat més gran per adquirir nous rols en aquesta etapa de la vida.

L'àmbit sociodemogràfic

La ciutat de Barcelona segueix un procés d'envelliment de la seva estructura de població. El col·lectiu major de 64 anys representa una quarta part del con-

1. L'estudi *Les condicions de vida de la gent gran de Barcelona* ha estat elaborat per dues investigadores de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona. Les dades que s'hi presenten s'han extret de l'Enquesta sobre les condicions de vida i els hàbits de la població de la regió de Barcelona, 2000, que l'IERMB du a terme cada cinc anys des del 1985.

2. L'any 1995 la submostra de Barcelona fou de 2.115 persones entrevistades, de les quals 517 eren més grans de 64 anys. L'any 2000 es van entrevistar 1.890 barcelonins, dels quals 484 superaven els 64 anys. En tots dos casos, s'ha recollit informació de la població de 18 anys i més. El nivell d'error relatiu assumit es troba situat al voltant del $\pm 2\%$ per al conjunt de la ciutat i del $\pm 4,5\%$ per al subcol·lectiu gran.

junt de la població de 18 anys i més, amb un creixement del 4% entre l'any 1995 i el 2000. La major part de la gent gran es concentra en els segments menys envel·lits d'aquest col·lectiu (de 65 a 74 anys), tot i que en els últims anys aquest grup ha seguit una tendència decreixent a favor de l'increment de la població de 75 anys i més. La població gran es majoritàriament femenina (sis de cada deu són dones). Aquesta presència desigual d'homes i dones s'aguditzava a mesura que hom es fa gran, de manera que entre les persones més grans de 85 anys, les dones representen el 73% de la població d'aquesta edat (taula 1).

Els principals factors que configuren la caracterització social de la gent gran són l'estat civil, el capital educatiu, l'estatus social i les formes familiars en què viuen. La gent gran és majoritàriament casada (55%) o vídua (36%); només el 7% són solters i el 2%, separats o divorciats. Ara bé, tal com es pot veure al grà-

fic 1, el sexe hi introdueix diferències importants: el matrimoni és l'estat civil més comú entre els homes, dels quals només un de cada sis és vidu, en canvi, la meitat de les dones són vídues i només dues de cada cinc són casades. Aquesta desigualtat creix a mesura que avança l'edat de les persones.

Pel que fa al nivell d'instrucció, la gent gran és la que té un capital educatiu menor, fet que s'aguditzava en les edats més avançades. El nivell educatiu més freqüent entre la població major de 64 anys és l'ensenyament primari (44%), un 5% són analfabets i un 27% no han finalitzat l'educació primària, el 13% han acabat la secundària i un 11% tenen estudis universitaris. Malgrat tot, l'evolució entre 1995 i 2000 ha estat favorable per a l'increment educatiu de la gent gran, de manera que s'ha reduït la proporció de persones en els nivells educatius més baixos i ha augmentat en els estudis superiors. Les dones grans tenen

un nivell educatiu inferior al dels homes, i constitueixen el principal gruix de persones que no saben ni llegir ni escriure (gràfic 2).

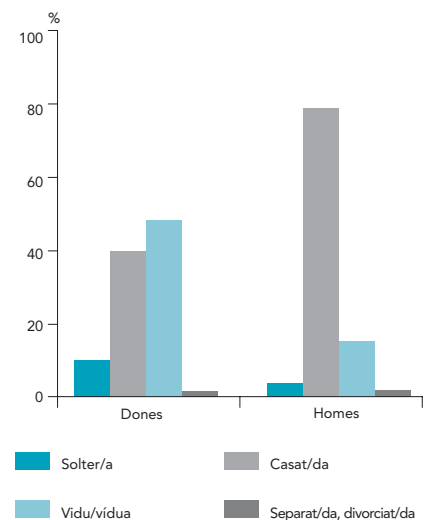
L'estatus social de la gent gran també és inferior al del conjunt de la població. La meitat de la població gran pertany a categories socioprofessionals familiars baixes, i l'altra meitat es distribueix entre el 17% de categoria mitjana i el 29% de l'alta. Quant al gènere, els homes grans gaudeixen d'una posició social millor que les dones, malgrat que la variació entre el 1995 i el 2000 ha estat favorable principalment per a elles.

La majoria de la població de 65 anys i més viu acompanyada d'altres persones, sobretot de la parella; així, quatre de cada cinc viuen en una llar

Taula 1.
Sexe de la gent gran segons l'edat. Barcelona, evolució 1995-2000

	Edat					Total
	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i més	
1995						
Dones	56,5	59,0	64,0	67,0	73,1	61,7
Homes	43,5	41,0	36,0	33,0	26,9	38,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(159)	(140)	(97)	(68)	(53)	(517)
2000						
Dones	55,6	58,7	61,9	68,0	73,4	61,6
Homes	44,4	41,3	38,1	32,0	26,6	38,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(135)	(126)	(104)	(64)	(56)	(484)

Gràfic 1.
Estat civil de la gent gran segons el sexe. Barcelona, 2000

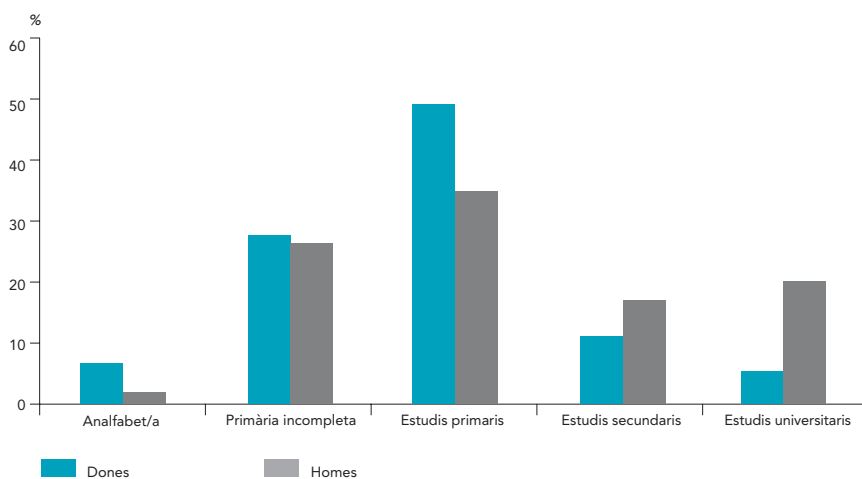
uninuclear (un terç sols amb la parella, el 20% en una llar uninuclear amb altres persones, el 17% amb parella i fills, i el 9% en llars monoparentals). Com s'observa a la taula 2, la diferència principal entre la composició de les llars on resideix la gent jove i adulta i la

gent gran és que aquestes últimes viuen soles amb més freqüència: l'any 2000, el 22% de les llars de la població gran són unipersonals, amb el 10% de la població gran. Les situacions de convivència conjunta entre pares i fills és superior entre la població major de 74 anys i sol

donar-se quan la persona gran ha perdut la parella, principalment per enviuament. De fet, una de cada quatre persones grans encara viu amb algun fill o filla a casa seva.

Un altre aspecte estudiat és la relació que la gent gran ha tingut amb el mercat laboral. La major part de la població gran està jubilada (el 73%) i un 22% és mestressa de casa. Tan sols un escàs 3% dels majors de 65 anys són actius. Els homes es caracteritzen per estar pràcticament tots jubilats, i els que no ho estan és perquè encara mantenen la seva activitat laboral (6%). En canvi, les dones tenen una situació laboral més heterogènia, amb una part majoritària de jubilades (el 61%) i la presència d'un 36% de mestresses de casa (gràfic 3).

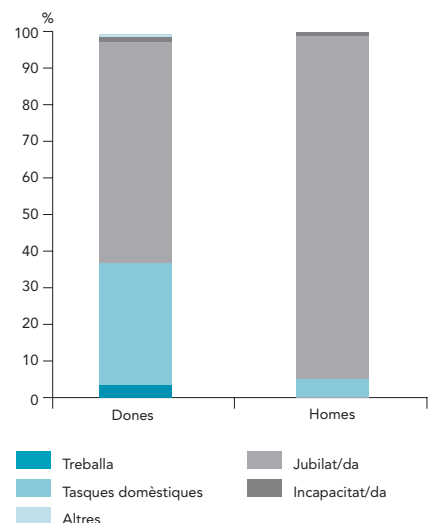
Gràfic 2.
Nivell d'estudis de la gent gran segons el sexe. Barcelona, 2000

Taula 2.
Estructura i grandària de les llars on resideix la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Tipus de llar	Menors de 65 anys			De 65 anys i més		
	Llars	Persones	Mitjana	Llars	Persones	Mitjana
Unipersonal	5,4	1,6	1,0	21,8	9,6	1,0
Sense nucli	1,8	1,5	2,7	4,1	4,1	2,3
Parella	12,1	7,1	2,0	37,6	33,1	2,0
Parella amb fills	61,7	69,6	3,8	12,0	17,3	3,3
Monoparental	9,0	6,8	2,6	9,2	8,6	2,1
Uninuclear i altres persones	8,4	10,7	4,3	11,8	20,0	3,9
Dos o més nuclis	1,6	2,6	5,6	3,5	7,4	4,8
Total	100,0 (1.406)	100,0 (4.771)	3,4	100,0 (484)	100,0 (1.100)	2,3

Gràfic 3.
Situació laboral de la gent gran de Barcelona segons el sexe. Barcelona, 2000

Quant a la seva categorització professional, la meitat de la població major de 64 anys està situada en categories baixes, un 16% pertany a categories mitjanes i un 21% a categories altes. En general, la gent gran té un nivell de qualificació professional més baix que la menor de 65 anys. Les dones grans, una altra vegada, tenen un nivell de categorització professional més baix que els homes.

El 84% de la gent gran ha treballat anteriorment. Tanmateix, l'increment de la presència de dones més grans de 75 anys que no han treballat mai ha fet créixer la proporció d'antics treballadors en els últims cinc anys. El principal motiu pel qual la gent gran va deixar de treballar és l'arribada a l'edat de jubilació (39%). El segueixen les baixes voluntàries (20%) i les jubilacions anticipades (19%). Una de cada deu persones grans van haver de deixar de treballar per problemes de salut. La principal diferència entre dones i homes és que la sortida voluntària del mercat laboral és més freqüent entre la població femenina (el 35%), en el moment del matrimoni, per embaràs o per criança de fills, o per estudiar. Respecte a l'any 1995 les jubilacions anticipades han augmentat la seva presència com a motiu d'expulsió del mercat laboral; per contra, les jubilacions per l'edat han perdut pes tant entre els homes com entre les dones.

Quant a l'origen geogràfic de la població barcelonina, es caracteritza per la forta presència de població immigrada (taula 3), proporció que s'aguditzava en el cas de la població gran, distribuïda gaire-

bé a parts iguals entre els nascuts a Catalunya (el 55%) i els nascuts fora (el 45%). Dins aquest col·lectiu, les persones d'edat més avançada són les que agrupen una proporció més gran d'immigrants. La comunitat autònoma que ha aportat més immigrants a Catalunya és Andalusia, d'on prové el 27% de la immigració. La població gran immigrada no és un col·lectiu d'immigració recent. Nou de cada deu immigrants més grans de 64 anys fa com a mínim trenta anys que viuen a Catalunya. El principal gruix d'immigrants van arribar entre trenta i seixanta anys enrere, i un de cada quatre fa més de seixanta anys que resideix aquí.

El català és la llengua predominant dins el col·lectiu de gent gran (el 45%), amb poca diferència respecte al castellà (el 42%). En els últims cinc anys l'ús del català ha disminuït a favor dels bilingües, que arriben al 12%. En canvi, entre els joves i els adults predominen les persones de parla castellana, seguides de les de parla catalana i les que es declaren bilingües. Això s'explica en part per la convivència lingüística més gran de les

dues identitats a les llars de joves i adults que a les llars de gent gran. De fet, la població gran nascuda a Catalunya té com a llengua familiar el català en tres de cada quatre casos. En canvi, a les llars de la població jove i adulta nascuda a Catalunya hi ha més presència del castellà (taula 4). En el període 1995-2000 la composició lingüística a Barcelona ha evolucionat cap a un creixement del bilingüisme en detriment de la proporció de només catalanoparlants.

Malgrat usar més la llengua catalana, la gent gran és el grup de població que té uns nivells de coneixement més baixos, sobretot pel que fa a l'habilitat més complexa, escriure. El 34% de la gent gran sap escriure el català, el 38% només el parla i el 24% només l'entén. Tot i això, el progrés positiu del coneixement de la llengua catalana també ha afectat el col·lectiu gran. La seva capacitat d'escriure en català s'ha ampliat un 23% en els últims cinc anys, i la de la parla poc més d'un 6%. A canvi, s'han reduït els percentatges de gent gran que només l'entén i dels que no l'entenen. El nivell de competència lingüística s'inc-

Taula 3.
Origen geogràfic de la població segons els grups d'edat.
Barcelona, evolució 1995-2000

Origen geogràfic	1995			2000		
	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
Nascuts a Catalunya	71,1	51,7	66,4	73,0	54,9	68,4
Nascuts fora de Catalunya	28,9	48,3	33,6	27,0	45,1	31,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.598)	(5.17)	(2.115)	(1.406)	(484)	(1.890)

menta amb el capital educatiu. Les capacitats lingüístiques de la gent gran nascuda a Catalunya són superiors a les de les persones immigrades, entre les quals encara hi ha un 10% que afirma no entendre el català.

L'àmbit econòmic

L'origen dels ingressos individuals varia amb l'edat, i en arribar a la vellesa predominen les rendes assistides. El sistema públic de pensions és la principal font d'ingressos de la gent gran de Barcelona. L'any 2000, el 62% de la població major de 64 anys compta amb una pensió de jubilació i el 17% rep una pensió de viduïtat. Ara bé, hi ha un col·lectiu important de persones grans que no disposen d'ingressos individuals regulars,

format bàsicament per mestresses de casa. En concret, el 20% de les dones grans no tenen ingressos propis, percentatge que ha crescut un 17% respecte al 1995 (gràfic 4). De fet, l'evolució dels últims cinc anys es veu afectada per la feminització de la vellesa, ja que mentre que els homes no han variat la seva situació, entre les dones disminueix la proporció de pensions de jubilació i augmenta la de pensions de viduïtat.

El nivell d'ingressos individuals presenta dues característiques bàsiques. La primera té a veure amb l'edat, a mesura que aquesta augmenta, disminueixen els ingressos percebuts. La segona està relacionada amb el gènere, les dones –a qualsevol edat– perceben ingressos inferiors als homes. Els ingressos de la gent gran se situen en nivells inferiors als del

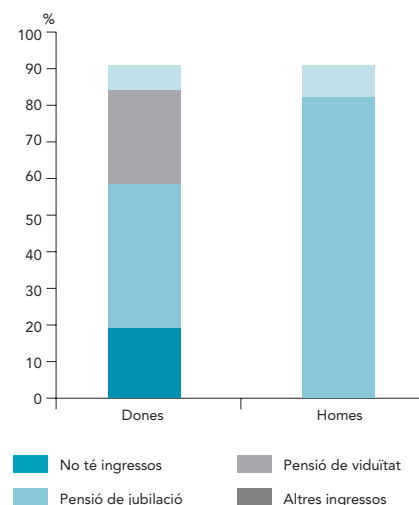
conjunt de la població: la meitat de la gent gran ingressa menys de 90.000 pessetes mensuals (uns 540 euros), mentre que la majoria de la població jove i adulta se situa per sobre d'aquesta quantitat. Dins el mateix col·lectiu de població gran, la gent de més de 74 anys té més presència que la de 65 a 74 en els trams d'ingressos més baixos. Les dades constaten la precarietat en què viu una gran part de la població gran de Barcelona, sobretot pel que fa a les dones. De fet, una de cada tres disposa de menys de 60.000 pessetes mensuals (uns 360 euros), percentatge força inferior en el cas dels homes, el 14%.

Quant als ingressos familiars, segueixen una lògica similar als ingressos individuals, disminueixen amb l'edat i són més elevats entre la població

Taula 4.
Llengua d'ús de la població segons els grups d'edat i l'origen geogràfic. Barcelona, evolució 1995-2000

Llengua d'ús	Menors de 65 anys		De 65 anys i més		Total
	Nascuts a Catalunya	Nascuts fora de Catalunya	Nascuts a Catalunya	Nascuts fora de Catalunya	
1995					
Català	56,7	7,5	86,5	11,8	44,4
Castellà	30,0	81,0	6,7	80,0	44,1
Ambdues	13,4	9,1	6,7	6,4	10,8
Altres	0,0	2,4	0,0	1,7	0,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.136)	(462)	(267)	(250)	(2.115)
2000					
Català	46,9	8,1	76,7	6,6	38,7
Castellà	33,1	81,4	8,3	82,6	45,0
Ambdues	20,0	9,2	14,6	8,7	15,8
Altres	0,0	1,3	0,4	2,1	0,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.027)	(379)	(266)	(219)	(1.890)

Gràfic 4.
Tipus d'ingrés principal de la gent gran segons el sexe. Barcelona, 2000

Taula 5.
Ingressos familiars anuals de la gent gran segons el sexe i l'edat. Barcelona, 1999

Nivell d'ingressos	Dones		Homes		Total		
	65-74	75 i més	65-74	75 i més	Dones	Homes	Total
Menys d'1.000.000 ptes.	14,2	27,7	5,4	12,6	20,9	8,3	16,1
D'1.000.001 a 1.500.000 ptes.	19,8	15,6	13,8	13,2	17,7	13,6	16,2
D'1.500.001 a 2.500.000 ptes.	25,6	18,0	28,0	26,3	21,8	27,3	23,9
De 2.500.001 a 3.500.000 ptes.	9,7	8,2	11,7	13,8	8,9	12,6	10,3
De 3.500.001 a 5.000.000 ptes.	2,6	3,5	7,8	12,3	3,0	9,6	5,6
Més de 5.000.000 ptes.	1,3	3,2	7,8	4,5	2,3	6,4	3,9
NS/NC	26,9	23,7	25,5	17,3	25,3	22,2	24,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(149)	(149)	(112)	(74)	(298)	(186)	(484)

masculina (taula 5). La composició de la llar de la gent gran és un factor explicatiu de les desigualtats en els ingressos familiars. Les llars formades per una sola persona i les monoparentals són les que sumen menys ingressos anuals. A la resta de tipologies de llar el més freqüent és ingressar entre 1.500.001 i 2.500.000 pessetes (entre 9.015,19 i 15.025,30 euros), i les persones grans que viuen amb els seus fills són les que gaudeixen d'una economia familiar més folgada.

La disponibilitat menor de recursos econòmics de la gent gran en comparació amb la població jove i adulta es tradueix en un percentatge més gran de població vella amb problemes econòmics per arribar a final de mes. La meitat de la gent gran en té prou amb els ingressos de què disposen per arribar a final de mes, el 32% hi arriba amb dificultats i el 12% té molts problemes. Un escàs 5% diu que hi arriba folgado. A més, les dones grans tenen més dificultats econòmiques que els homes.

Tot i així, la percepció majoritària entre la gent gran és que el nivell de vida familiar es manté igual que l'any anterior, malgrat que en general la gent gran té una valoració més pessimista de la seva situació que la població jove i adulta, i les dones més que els homes. Les estratègies seguides per superar aquestes dificultats es basen principalment en la reducció de les despeses. L'evolució favorable de l'economia en aquests últims cinc anys ha reduït el percentatge de gent gran que ha hagut de restringir les seves despeses del 27% al 19%. La gent gran retalla principalment les despeses de vestit i calçat, i ha de recórrer més a la limitació de les despeses bàsiques –alimentació– que els joves i els adults.

Les despeses en aliments i begudes, i les despeses associades a l'habitatge (llum, aigua, gas, etc.) varien amb l'edat. En general, les persones grans tenen un volum de despeses menor que les adultes i les joves, però la seva variació s'explica, sobretot, en funció de la tipologia familiar, el nivell de renda i l'estatus social

(taula 6). Les llars de la gent gran on aquestes despeses són més baixes són les formades per una sola persona, i a mesura que les llars guanyen en complexitat destinen més diners a aquestes compres. En les despeses destinades al pagament de l'habitatge l'edat hi té una influència superior, ja que una gran part de la població adulta i gran és propietària del seu habitatge i no té despeses per aquest motiu.

Un dels aspectes situats en el marc econòmic que més diferencia el comportament de la gent gran respecte a la resta de població és la forma de compra de béns. En aquest moment, a la ciutat de Barcelona conviuen dues pautes de consum diferenciades en què l'edat és el principal factor diferenciador. D'una banda, la pauta tradicional de consum que es caracteritza per estar vinculada a l'entorn proper –el barri– i amb freqüències elevades de compra, seguida per la majoria de població, però sobretot per part de la gent gran. D'altra banda, aquest model s'està substituint lenta-

Taula 6.
Despeses mensuals a la llar en aliments i begudes, en pagament de l'habitatge, i despeses fixes mensuals de l'habitatge de la gent gran segons la categoria socioprofessional familiar. Barcelona, 2000

Despeses mensuals	Aliments i begudes			Pagament de l'habitatge			Despeses fixes de l'habitatge		
	Alta	Mitjana	Baixa	Alta	Mitjana	Baixa	Alta	Mitjana	Baixa
No tenen despeses	0,0	0,0	0,6	65,1	64,7	63,0	1,5	0,0	0,7
Menys de 16.000 ptes.	6,1	4,3	4,8	5,9	8,6	15,5	28,9	31,4	56,4
De 16.001 a 36.000 ptes.	10,9	11,1	18,6	9,3	10,5	12,7	36,1	45,5	32,4
De 36.001 a 56.000 ptes.	22,0	17,7	31,1	12,5	6,5	5,0	14,5	10,8	2,7
De 56.001 a 100.000 ptes.	34,1	36,5	31,0	2,9	6,6	1,4	7,3	3,4	1,3
Més de 100.000 ptes.	11,7	15,9	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
NS/NC	15,2	14,5	8,9	4,3	3,2	2,3	11,7	8,9	6,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(138)	(84)	(235)	(138)	(84)	(235)	(138)	(84)	(235)

ment, principalment entre la gent jove, per una nova forma de consum que es caracteritza per una mobilitat superior i la menor freqüència en les compres, associada a les actuals formes de vida.

La taula 7 indica que el lloc de compra dels béns presenta força diferències segons el tipus de producte. En el cas dels aliments envasats, la població gran compra majoritàriament al barri de

residència. La compra de vestit i de calçat segueix una pauta diferent de l'alimentació, de manera que disminueix la compra en el propi barri i s'incrementa la compra en altres llocs del mateix municipi; però les persones grans segueixen localitzant les seves compres en un entorn més proper que les joves i les adultes. L'edat també introdueix diferències dins el col·lectiu de gent gran, entre

els quals els majors de 75 anys tenen una pauta de consum molt més propera al barri que la gent de 65 a 74 anys.

El tipus d'establiment on es compren els aliments és un altre aspecte caracteritzador dels hàbits de consum de la població barcelonina. Així, la gent més gran de 64 anys fa les compres de productes frescos al mercat més sovint que la gent jove i adulta. La pèrdua de pes

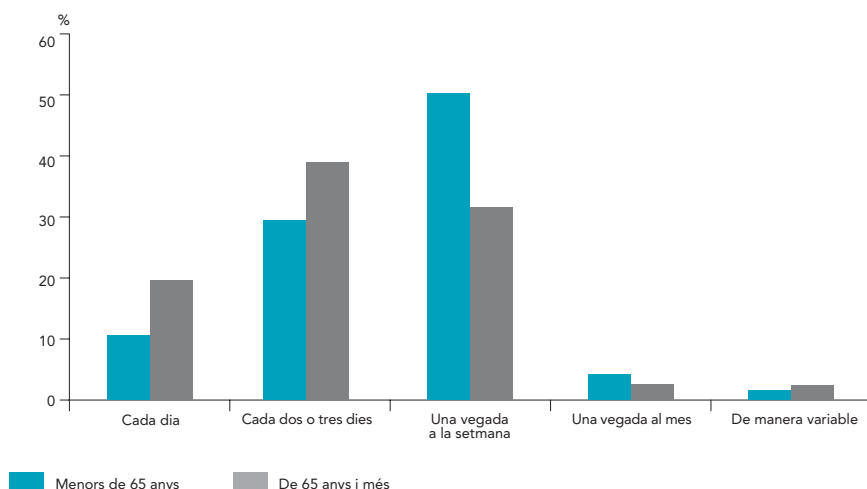
Taula 7.
Lloc de compra d'aliments envasats i de vestit i calçat de la població segons els grups d'edat. Barcelona, evolució 1995-2000

Lloc de compra	1995				2000			
	Aliments envasats		Vestit i calçat		Aliments envasats		Vestit i calçat	
	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Al mateix barri de residència	80,8	91,6	51,4	72,4	86,7	94,0	44,7	67,1
Al centre de Barcelona	1,0	0,6	18,1	10,1	1,1	0,8	23,4	12,6
En un altre barri de Barcelona	8,0	4,2	14,3	7,7	5,7	2,3	9,5	3,8
En un altre municipi de Catalunya	4,7	1,1	0,7	0,4	2,6	1,3	1,2	1,3
Indistintament	5,0	1,8	15,0	8,1	3,7	1,1	20,9	13,5
NS/NC	0,5	0,6	0,4	1,4	0,2	0,6	0,3	1,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.598)	(517)	(1.598)	(517)	(1.406)	(484)	(1.406)	(484)

dels mercats municipals en el període 1995-2000 és comú al conjunt de la població; no obstant això, és més accentuada entre els joves i els adults que entre la gent gran. En el cas dels aliments envasats, l'establiment més comú és el supermercat de barri, on compra el 81% de la gent gran.

La freqüència amb què la població barcelonina compra aliments és un altre element de descripció dels hàbits de consum. La gent jove i adulta, amb menys disponibilitat horària, té una freqüència de compra menor que la gent gran, que disposa de més temps per fer-ho (gràfic 5). En el mateix sentit, la població de 65 a 74 anys va menys cops a la setmana a fer la compra principal d'aliments que la població de 75 anys i més. Amb tot, la tendència general dels últims anys és de disminució de la freqüència de compra.

Gràfic 5.
Periodicitat en la compra principal d'aliments de la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Les transformacions en els hàbits de consum de la població barcelonina també es fan evidents en el creixement de noves modalitats de compra (servei a domicili, compra per catàleg, compra directament a pagesos), poc esteses encara entre la gent gran. Tampoc és massa freqüent l'ús de noves formes de pagament (targetes de crèdit, pagaments a terminis o targetes cooperatives). Amb tot, l'ús de la targeta de crèdit per part de la població gran s'ha duplicat en només cinc anys. La difusió de les noves formes de compra i de pagament està relacionada amb l'estatus social, i el seu ús és més freqüent entre la població amb categories socioprofessionals familiars altes.

Finalment, a la taula 8 s'observa que la gent gran viu en llars amb menys equipament domèstic que la població menor de 65 anys. La menor dotació domèstica

de la població gran es pot explicar pels seus trets culturals (és un col·lectiu acostumat a fer les tasques de la llar sense l'ajut dels avenços tecnològics que estudia l'enquesta) i per la menor capacitat adquisitiva. Però un altre element que introdueix variacions en l'equipament domèstic és la posició social, de manera que a mesura que augmenta la categoria socioprofessional familiar també ho fa la dotació de la llar.

L'espai vital

La propietat és el règim de tinença d'habitatge més habitual a la ciutat de Barcelona, pauta que s'està accentuant en els últims anys. El predomini de la

Taula 8.
Equipament domèstic* que té a la llar la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Equipament domèstic	Menors de 65 anys (%)	De 65 anys i més (%)
Videoreproductor	90,9	58,5
Cadena d'alta fidelitat	84,4	39,1
Congelador	70,1	50,2
Aspiradora	71,3	43,4
Microones	70,5	43,3
Rentaplats	41,4	22,7
Càmera de vídeo	32,3	9,0
Moto o motocicleta	22,5	5,2
Assecadora	23,1	8,1
Cuina vitroceràmica	10,5	4,7
Telèfon	97,6	98,2
Telèfon mòbil	74,0	30,0
Ordinador	61,1	15,7
TV de pagament	28,8	12,4
Connexió a Internet	30,6	4,4
	(1.406)	(484)

*Percentatge de persones que tenen cada article.

propietat afecta també la gent gran, tot i que menys que la població jove i l'adult (gràfic 6). Així, un 67% de la població gran viu en una habitatge de propietat i un 31% en habitatges de lloguer. La propietat augmenta amb l'estatus social. De fet, la majoria de la gent gran que resideix en habitatges de lloguer són dones, d'edat avançada, i amb escassos recursos econòmics.

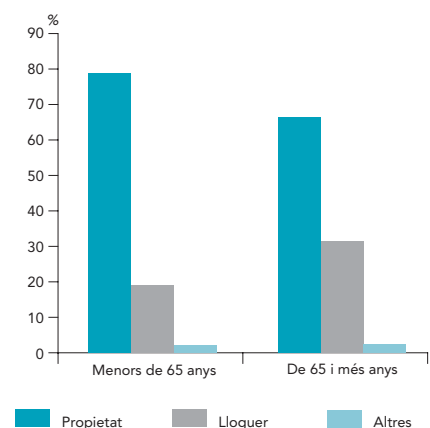
Pel que fa a les característiques dels habitatges, el 65% de la població gran resideix en un habitatge de 51 a 100 m², superfície que augmenta amb la categoria socioprofessional familiar. La població gran sol viure en habitatges més antics que la resta de població. Dos terços dels menors de 65 anys viuen en edificis construïts després del 1960, mentre que quasi la meitat de la gent gran ho fa en habitatges edificats abans d'aquell any.

Algunes instal·lacions arquitectòniques han esdevingut gairebé universals en els habitatges barcelonins, mentre que d'altres estan més relacionades amb l'estatus social dels habitants de la llar. Gairebé tota la població gran disposa dels béns més universals (dutxa o bany, calefacció o aparells per escalfar, aigua corrent calenta, wàter dins de casa i cuina separada). El 37% viu en un habitatge amb terrassa o pati, un 20% té estudi o despatx a casa i només un 11% disposa d'aire condicionat. El 25% té garatge i el 6% disposa de jardí. La piscina és un bé pràcticament inexistent en aquestes llars. Malgrat tot, la gent gran sol viure en habitatges amb menys infraes-

tructures que la gent jove i adulta, i les persones més grans de 74 anys també disposen de menys infraestructures que les de 65 a 74 anys (taula 9). En aquests últims cinc anys, la qualitat dels habitatges de la gent gran s'ha mantingut estable, tot i que ha crescut la presència d'elements minoritaris, principalment a les llars de les persones de 65 a 74 anys.

Un 58% de la gent gran considera que el seu habitatge té algun inconvenient, d'entre els quals destaca la manca d'ascensor (15%). Els joves i adults mostren un grau de satisfacció menor amb els seus habitatges, la principal mancança dels quals és l'espai. Els entrevistats de

Gràfic 6.
Règim de tinença de l'habitatge on viu la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Taula 9.
Presència d'equipament* a l'habitatge on viu la gent gran segons l'edat. Barcelona, evolució 1995-2000

	1995			2000		
	65-74 anys	75 anys i més	Total	65-74 anys	75 anys i més	Total
Infraestructures						
Dutxa o bany	97,5	95,3	96,6	99,3	99,0	99,2
Calefacció o aparells per escalfar	99,0	96,9	98,1	98,6	98,0	98,3
Wàter dins de casa	97,5	97,1	97,3	96,2	96,1	96,2
Aigua corrent calenta	90,2	89,0	89,7	96,3	95,6	96,0
Cuina separada	95,3	94,6	95,0	95,2	92,9	94,1
Terrassa o pati	36,0	28,7	32,9	41,3	32,6	37,3
Estudi o despatx	16,0	9,7	13,4	19,7	20,3	20,0
Aire condicionat	3,7	4,0	3,8	13,8	6,7	10,5
Telèfon	94,2	97,0	95,4	-	-	-
Saló independent	26,4	28,0	27,1	-	-	-
Espais						
Garatge fora de l'edifici	15,1	8,5	12,4	20,2	13,2	16,9
Garatge dins l'edifici	9,5	5,4	7,8	10,7	4,0	7,6
Jardí	6,8	6,7	6,8	6,5	6,3	6,4
Hort	-	-	-	0,7	1,6	1,1
Piscina	1,1	1,1	1,1	1,0	0,6	0,8
	(299)	(218)	(517)	(260)	(224)	(484)

*Percentatge d'entrevistats que disposen aquests equipaments al seu habitatge.

65 a 74 anys perceben més inconvenients a les seves llars que la població més vella. Tot i així, en els últims cinc anys s'ha reduït un 8% la satisfacció de la gent gran respecte al seu habitatge.

El pis és el tipus de llar més habitual a Barcelona i és el més preferit per la gent gran, de la qual un 67% declara el pis com a opció més preferible, per davant d'altres tipus com ara les cases unifamiliars, més preferides per la població jove i adulta. La predilecció de la gent gran pels pisos ha augmentat més del 20% en el període 1995-2000. Aquest fenomen s'accentua amb l'edat, ja que els entrevistats de 75 anys i més opten pel pis com a tipus d'habitatge preferit en una proporció superior que els de 65 a 74 anys.

La gent gran es caracteritza per una mobilitat residencial escassa, tant pel que fa a l'habitatge com al barri. Malgrat que la majoria de la població gran viu fora del barri on va néixer (només un 13% viu al seu barri de naixement), tenen un fort arrelament al territori, ja que la majoria de les persones grans fa més de

trenta anys que viuen al mateix barri. El mateix passa amb l'habitatge, ja que n'hi ha molt pocs que viuen on van néixer (el 4%), però el més habitual és que faci entre vint i cinquanta anys que viuen al mateix domicili (gràfic 7). L'escassa mobilitat de la gent gran es confirma amb la seva manca d'intenció de canviar d'habitatge en els propers cinc anys (només el 3% afirma tenir intenció de fer-ho, percentatge que esdevé gairebé inexistent entre la gent de 75 anys i més).

Pel que fa al seu entorn territorial, la gent gran sol valorar més l'existència d'equipaments al barri que la gent jove i adulta. Valoren com a suficient la presència de transport públic urbà, botigues, asfaltat i mercats municipals. Per contra, els equipaments més trobats a faltar són les biblioteques públiques i les instal·lacions esportives. La majoria de la gent gran creu que hi ha prou serveis de salut públics (68%), casals d'avis (55%) i centres cívics (51%). Tot i així, una de cada cinc persones grans creu que aquests tres equipaments són insufi-

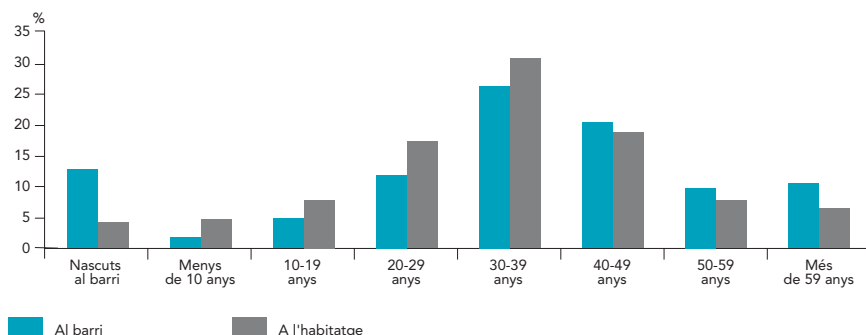
cients, i un 9% afirma que no hi ha centres cívics ni casals d'avis al seu barri.

La gent gran aprova l'estat en què es troben tots aquests equipaments, amb valoracions que oscil·len entre el 5,6 de la neteja del carrer i el 7,2 del transport públic urbà. Entre els més ben avaluats s'afegeixen les botigues i el mercat municipal, mentre que els que estan pitjor són les biblioteques, els parcs infantils i les zones verdes. Els casals d'avis i els serveis sanitaris públics són avaluats amb un 6,5, i els centres cívics amb un 6,4. Amb tot, la percepció de l'estat de l'equipament als barris de Barcelona ha empitjorat en els cinc últims anys, període en què han davallat pràcticament totes les avaluacions (gràfic 8). Els aspectes més conflictius al barri són els relacionats amb la mobilitat (les dificultats d'aparcament i els problemes de trànsit, avaluats per la població gran amb un 7,9 i un 5,9 respectivament).

Malgrat aquests problemes, la majoria de població entrevistada opina que es viu millor a Barcelona que a d'altres municipis, opinió que s'amplia entre la gent gran (44%). Dins el col·lectiu de gent gran la satisfacció de viure a Barcelona augmenta amb l'edat, i és una percepció més generalitzada entre les dones (47%) que entre els homes (40%).

En conseqüència, la major part d'entrevistats prefereixen viure a Barcelona, i tan sols un de cada cinc preferiria viure fora de la ciutat. La població barcelonina es mostra majoritàriament satisfeta amb el seu habitatge, preferència que s'incrementa amb l'edat, de manera que

Gràfic 7.
Anys de residència al barri i a l'habitatge per part de la gent gran. Barcelona, 2000

més de la meitat de la gent gran prefereix el seu habitatge actual sobre les altres opcions. Les persones que canviarien de barri o, fins i tot, que marxarien de Barcelona esdevenen més escasses a mesura que augmenta l'edat.

En resum, malgrat que la gent gran sol viure en habitatges menys equipats que la gent jove i adulta, aquest és un col·lectiu molt arrelat al seu espai vital i n'hi ha molt pocs que canviarien no només d'habitatge, sinó també de barri.

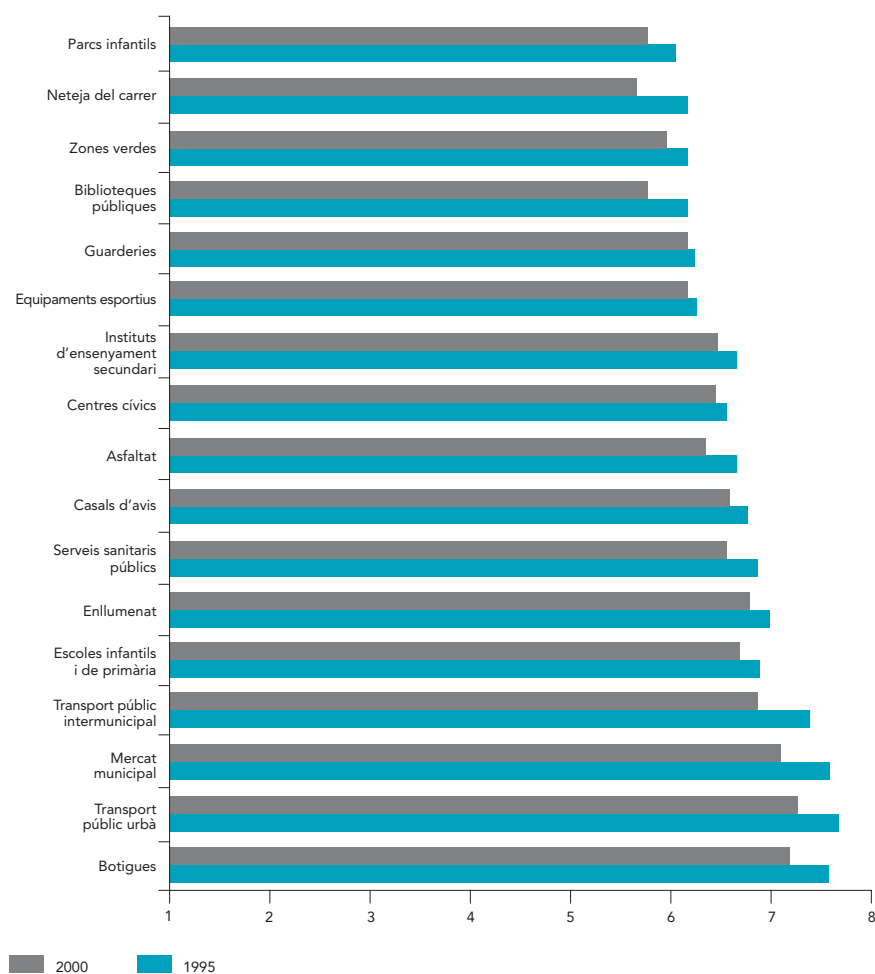
Dins del col·lectiu de gent gran, les persones majors de 74 anys –la majoria d'elles vídues– són les que viuen en unes condicions més precàries.

La distribució del temps

La major part del treball domèstic a les llars encapçalades per una persona de més de 64 anys recau en la dona principal, tal com s'observa a la taula 10. Els homes només participen significativament en les decisions de caire econòmic i tenen el predomini en les reparacions domèstiques, tot i que en aquest àmbit se sol recórrer a ajuda externa. L'evolució entre els anys 1995 i 2000 constata el manteniment dels rols femenins i masculins entre la gent gran en l'àmbit domèstic. D'altra banda, cada cop hi ha més presència d'ajuda externa en tots els treballs domèstics, sobretot a les llars on la persona vella viu sola.

Els rols de la divisió del treball i la responsabilització femenina de les tasques domèstiques són comuns en tots els estrats socials, malgrat que factors com l'edat, el nivell cultural i l'estatus social incideixen en la distribució del treball domèstic. Les persones més joves, les que tenen capitals educatius més elevats i les de qualificació professional més alta són les que tenen una conscienciació més gran de corresponsabilitat en la realització de les tasques de la llar. A les llars de gent gran amb una bona posició social, les dones alleugerixen les seves càrregues domèstiques gràcies a l'ajuda externa.

Gràfic 8.
Valoració que fa la gent gran de l'estat dels equipaments del barri.
Barcelona, evolució 1995-2000

Taula 10.
Distribució de les tasques domèstiques a les llars amb cap de família més gran de 64 anys. Barcelona, evolució 1995-2000

	2000							
	Neteja de la llar	Neteja de la roba	Neteja de la cuina	Cuinar	Compra d'aliments	Reparacions	Administració dels diners	Cuidar malalts o discapacitats
Membre principal femení	59,1	71,8	69,0	76,4	56,3	11,7	48,0	44,5
Membre principal masculí	2,6	2,7	3,9	5,5	8,7	31,6	14,4	12,2
Ambdós conjuntament	7,6	4,4	5,9	5,1	18,1	2,9	27,6	9,6
Mare i filles	6,8	7,0	7,2	5,7	8,0	1,8	4,5	12,9
Membres masculins	0,3	0,8	1,4	0,5	0,5	3,2	0,8	0,0
Membres d'ambdós gèneres	2,9	1,3	2,5	2,1	2,9	0,8	3,3	8,6
Professional	18,3	9,9	8,4	3,0	2,9	44,6	0,5	7,3
Altres persones	2,4	2,1	1,7	1,9	2,8	3,4	1,0	4,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tot i que la major part de les càrregues domèstiques recauen sobre les dones, la dedicació dels homes a les tasques de la llar ha tingut un creixement moderat en aquests últims cinc anys. Els homes grans dediquen dues hores setmanals més a la llar que fa cinc anys (des de prop de set hores a prop de nou), tot i que les dones també han augmentat mitja hora el temps de treball domèstic en aquest període (de vint-i-sis i mitja a vint-i-set). Les persones menors de 74 anys dediquen més temps a la llar que les de 75 i més. Aquesta diferència es pot explicar per les condicions de salut pitjors de la gent de més edat, però també per la situació familiar diferent en què viuen les persones més grans de 74 anys, entre les quals els homes solen viure en parella mentre que les dones d'aquesta edat sovint són vídues i viuen soles, per la qual cosa no tenen tanta feina domèstica com quan viuen en parella.

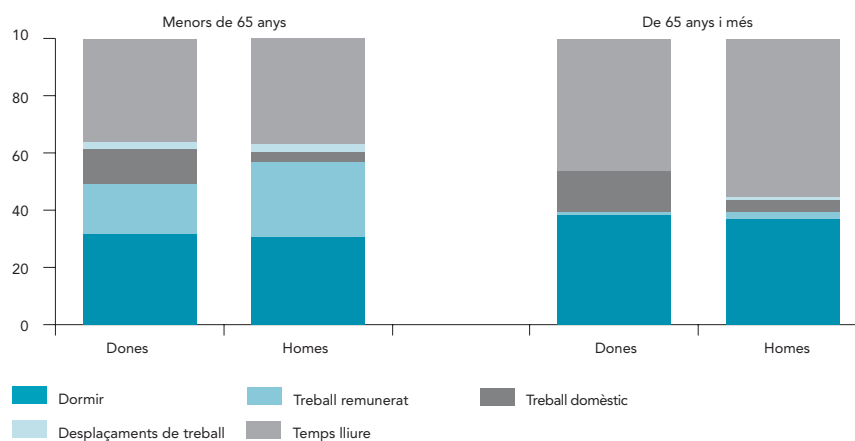
Pel que fa a la quantitat de temps lliure de què disposa la població de Bar-

celona, la gent gran és el segment de població amb més disponibilitat horària. De mitjana, gaudeixen de dotze hores al dia de temps lliure, tot i que aquesta xifra varia segons el sexe. Les dones grans disposen d'onze hores al dia, i els homes, de tretze i mitja, dues hores i mitja diàries més que les dones, que dediquen bona

part del dia a les tasques domèstiques (gràfic 9).

La gent gran creu que disposa de prou temps lliure, però amb diferències de sexe. Les dones grans, independentment de l'edat, tenen una quota de treball diari –les tasques domèstiques– que els limita la disponibilitat horària en

Gràfic 9.
Distribució de la jornada de la població segons els grups d'edat i el sexe.
Barcelona, 2000

relació amb els homes, que a mesura que envelleixen incrementen el seu temps de lleure.

En el període 1995-2000 ha augmentat la freqüència en les activitats de lleure de la població barcelonina. Les persones grans han incrementat les seves activitats tant a casa com fora, i han passat de realitzar 1,7 activitats a casa a fer-ne 2,0, i d'1,2 activitats fora de casa a 1,5. A mesura que la gent gran envelleix no redueix la quantitat d'activitats de lleure a casa, però sí que limita les seves activitats fora de la llar. En general, les dones redueixen molt més la seva activitat fora de la llar quan envelleixen que els homes.

Les principals activitats que realitza la gent gran a dins de casa es caracteritzen per la seva dimensió individual, és a dir, són activitats que impliquen poca interacció social. Hi predominen veure la televisió i escoltar la ràdio o música. Les dones mostren més afició per les labors que els homes, més atrets pels *hobbies*. Pel que fa les activitats fora de casa, anar a restaurants és la més freqüent.

Les formes de lleure varien amb l'estatus social i el capital educatiu de la gent gran. En conjunt, es poden diferenciar dos tipus de persones velles segons les seves formes de lleure. D'una banda les persones amb un capital educatiu i un estatus social mitjà i alt, que tenen unes activitats de lleure més properes a les dels adults i força vinculades al consum cultural; i d'altra banda, les persones amb capitals educatius i estatus baixos, la majoria de les quals són dones més grans

de 74 anys, que es caracteritzen per tenir una escassa activitat de lleure, sobretot fora de casa (taules 11 i 12).

Un altre àmbit relacionat amb el temps de lleure és la lectura. La gent gran sol llegir menys que la població jove i adulta. En aquesta situació, hi influeix la presència entre la gent gran de persones que no saben llegir, principalment entre les dones més grans de 74 anys. La gent gran mostra una certa preferència per la lectura de diaris per sobre de la de llibres.

Així, quatre de cada deu entrevistats llegeixen llibres i cinc de cada deu llegeixen diaris almenys un dia a la setmana, i al voltant del 25% no llegeixen llibres ni diaris mai o gairebé mai. L'hàbit de llegir és més comú entre els homes grans que entre les dones, sobretot pel que fa a la premsa. Com s'observa als gràfics 10 i 11, els dos tipus de lectura estan estretament lligats amb el capital cultural.

La pràctica de l'esport és escassa entre la gent gran, i només una de cada

Taula 11.
Realització d'activitats de lleure sovint o ocasionalment dins de casa de la gent gran segons la categoria socioprofessional familiar. Barcelona, evolució 1995-2000

Activitats	1995			2000		
	Alta	Mitjana	Baixa	Alta	Mitjana	Baixa
Veure la televisió	92,2	94,0	98,9	89,6	94,3	96,1
Escoltar música	71,7	69,6	53,8	62,9	69,6	47,7
Escoltar la ràdio	64,5	76,0	76,1	68,4	68,5	67,1
Fer labors	28,6	35,8	42,3	28,4	32,8	34,1
Reposar	72,8	77,8	82,6	-	-	-
Dedicar-se a altres <i>hobbies</i>	34,4	34,5	22,2	41,1	36,4	18,7
	(109)	(101)	(278)	(138)	(84)	(235)

Taula 12.
Realització d'activitats de lleure sovint o ocasionalment fora de casa de la gent gran segons la categoria socioprofessional familiar. Barcelona, evolució 1995-2000

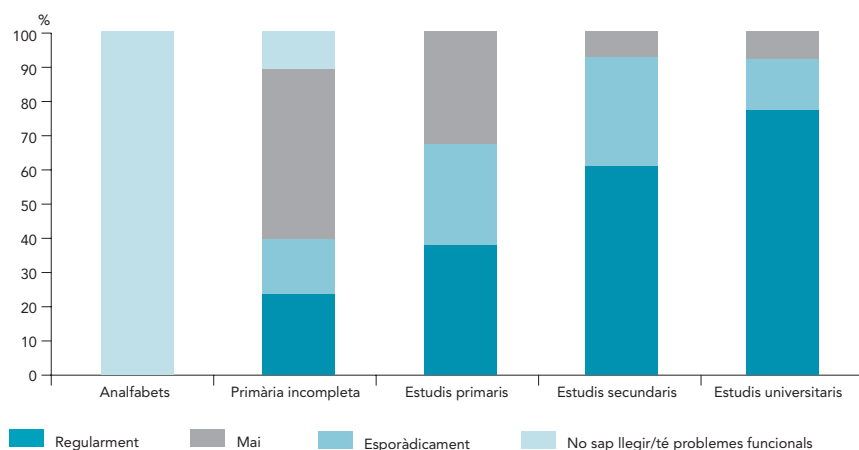
Activitats	1995			2000		
	Alta	Mitjana	Baixa	Alta	Mitjana	Baixa
Anar al cinema	19,6	15,6	3,4	21,9	29,0	5,7
Anar a bars, discoteques	8,9	6,1	5,1	10,6	14,6	7,3
Anar a restaurants	43,7	32,2	10,5	48,4	42,1	20,2
Anar al teatre	14,6	12,7	3,0	19,6	20,9	5,7
Anar a museus i exposicions	44,4	34,3	12,1	35,8	38,6	10,8
Anar a la platja	-	-	-	41,5	35,2	25,3
Anar de compres	46,4	55,4	49,8	-	-	-
Fer excursions	41,9	40,4	22,2	28,6	30,6	20,0
Anar de visita	49,3	47,3	42,9	-	-	-
	(109)	(101)	(278)	(138)	(84)	(235)

deu persones de 65 anys i més desenvolupa alguna activitat esportiva. Les persones de 65 a 74 anys practiquen esport amb molta més freqüència que les de 75

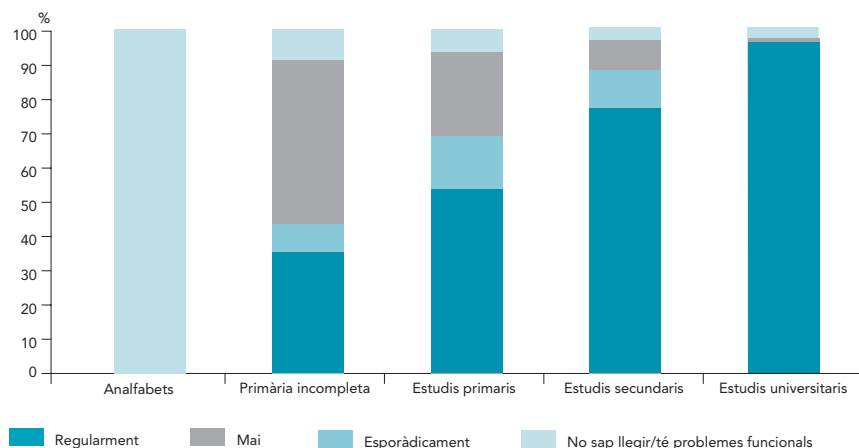
anys i més (19% i 6% respectivament), i els homes (20%) més que les dones (8%), de les quals gairebé cap dona major de 74 anys realitza alguna activitat esporti-

va. La pràctica de l'esport també depèn de factors culturals i d'estatus, i és superior entre la gent amb capitals educatius i categories socioprofessionals elevats.

Gràfic 10.
Freqüència de lectura de llibres per part de la gent gran segons el nivell d'estudis.
Barcelona, 2000

Gràfic 11.
Freqüència de lectura de diaris per part de la gent gran segons el nivell d'estudis.
Barcelona, 2000

Les xarxes de relació

En el conjunt de la població s'està seguint una tendència de progressiva substitució de les formes de relació primària –vinculades a la família i el veïnatge– per les formes de relació secundària –vinculades a l'amistat i l'activitat fora de la llar (estudis i feina)–, malgrat que a Barcelona aquest procés sembla que s'hagi desaccelerat en els últims anys. Aquesta transformació està associada a un canvi en la concepció mateixa del tipus de relació, de manera que augmenten les relacions escollides –l'amistat– més que no pas les relacions derivades de coincidències en l'espai –el treball, els estudis–. Tanmateix, els canvis en aquest àmbit tenen menys influència en les formes de relació de la població gran –que es manté força en la pauta tradicional– que en la població jove i adulta.

La gent gran de Barcelona manté relacions personals fora de l'entorn de la llar, i aquestes se situen majoritàriament en l'entorn primari. Set de cada deu entrevistats tenen com a relació més freqüent el contacte amb algun familiar i un de cada deu, amb el veïnatge. El 15% declara com a habituals les relacions d'amistat, i menys de l'1%, els contactes amb companys de

feina o d'estudi (gràfic 12). És a dir, ser gran no significa no tenir una xarxa relacional, sinó que se segueix una pauta de relacions diferent a la de la resta de població. Les relacions personals de la

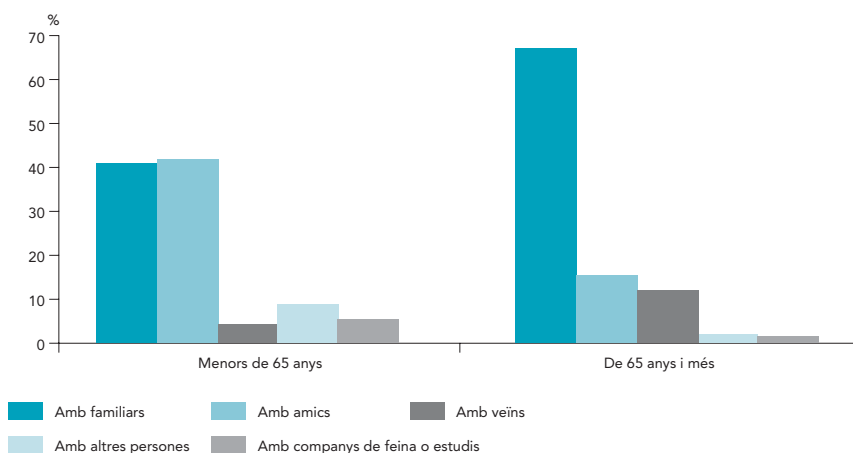
gent gran són també relacions de proximitat, ja que es localitzen majoritàriament en l'entorn proper –la mateixa escala o el barri– amb més freqüència que la gent jove i adulta.

Les formes de relació no són homogènies dins el col·lectiu de gent gran. De fet, la població més gran es relaciona més amb la família que la de 65 a 74 anys. A més de l'edat, altres factors que influeixen en la configuració de les xarxes de relació són principalment el capital educatiu i la categoria socioprofessional familiar. Les persones amb estudis secundaris o universitaris i les que pertanyen a categories socioprofessionals familiars elevades desenvolupen més formes de relació secundàries que la gent amb capital educatiu i estatus social baix.

La població gran valora positivament l'evolució de les seves relacions personals –tant familiars com socials– en relació amb les expectatives que s'havien creat. Tanmateix, aquesta valoració és menys favorable que la dels individus menors de 65 anys i també desprèn menys satisfacció que cinc anys enrere. Així, set de cada deu persones grans opinen que les seves relacions personals són tal com s'esperaven, dos de cada deu creuen que han anat a millor i un de cada deu, a pitjor.

Pel que fa a les dificultats, la gent gran sovint té problemes de salut amb més freqüència que la gent jove i adulta, però reconeixen en menor mesura tenir dificultats d'altres tipus (econòmic, personal, desavinences familiars i problemes per trobar feina). La família és la institució bàsica a l'hora de donar suport en aquests casos. Les relacions de solidaritat de la població gran de Barcelona estan vinculades principalment a la família,

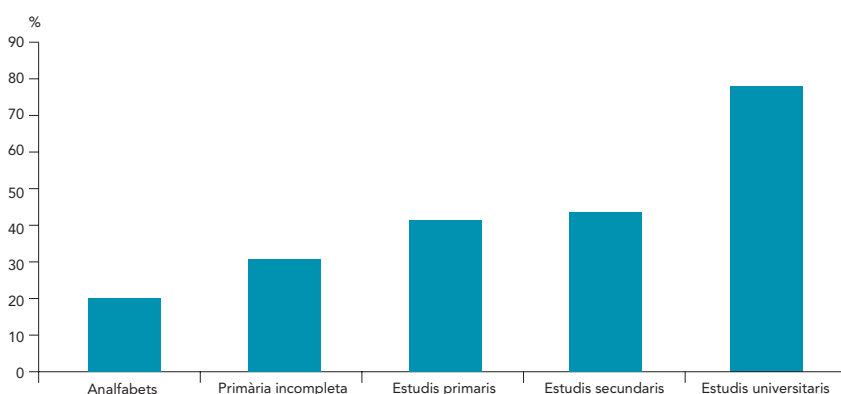
Gràfic 12.
Relacions més freqüents fora de la llar que té la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Taula 13.
Xarxes de solidaritat davant els problemes de salut, econòmics i personals de la població segons els grups d'edat. Barcelona, 2000

Xarxes de solidaritat	Problemes de salut		Problemes econòmics		Problemes personals	
	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Pares	35,8	1,1	51,9	1,0	13,8	0,4
Parella	43,4	36,8	10,1	11,1	32,0	23,6
Fills/es	3,9	39,3	2,8	36,0	2,7	32,3
Altres familiars	7,5	13,4	13,5	19,3	10,9	11,7
Amics	2,6	0,9	3,6	2,7	25,7	6,1
Veïns	0,6	2,0	0,4	0,0	0,6	1,2
Professionals	0,7	0,9	3,6	2,3	2,0	0,0
Ningú	5,2	4,7	13,7	25,1	11,8	21,4
NS/NC	0,4	1,1	0,5	2,4	0,6	3,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.062)	(401)	(690)	(139)	(808)	(151)

Gràfic 13.
Taxa associativa de la gent gran segons el nivell d'estudis.
Barcelona, 2000

sobretot en els casos en què es demana un grau més gran de compromís (problemes de salut i econòmics). L'edat i la situació familiar de cada persona en configura la xarxa de solidaritat: els joves i els adults acudeixen als pares i a la parella; i la gent gran compta més amb el suport de la parella, els fills i les altres persones (taula 13).

L'activitat associativa de la gent gran és menor que la de la població jove i adulta, un 41% de la població més gran de 64 anys i un 57% de la menor de 65 està afiliat a algun tipus d'associació. La vinculació al món associatiu també té a veure amb la posició social, de manera que la taxa associativa s'incrementa amb la formació i la categoria socioprofessional familiar (gràfic 13). El tipus d'entitat a què més s'associa la gent gran és el casal d'avis, on participen el 14% dels barcelonins grans. La segueixen els clubs esportius (que atrauen un 10% dels entrevis-

tats) i les associacions professionals, les associacions culturals i les de veïns, amb una participació menor.

Conclusions generals

La població gran es caracteritza per una heterogeneïtat elevada. Les diferents condicions i els hàbits de vida de la gent gran estan condicionats més per factors socials que no pas pel mateix procés d'envelliment biològic. El sexe, l'edat, el nivell educatiu, l'estatus social i les formes d'organització familiar o de convivència, configuren la diversitat de condicions de vida de les persones grans.

Els rols socials atribuïts a dones i homes són un dels pilars de la desigualtat entre la gent gran. Aquestes diferències de sexe es poden resumir en quatre àmbits. El primer és la solitud. En general, les dones viuen més anys que els homes i, per tant, és més freqüent que

visquin soles que ells. Amb tot, aquest no és un fenomen únicament biològic, sinó que també té explicacions de caire més cultural, com ara que les vídues tendeixen més a viure en solitud que els vidus. Un segon àmbit diferenciador és la pitjor posició social de les dones, tant pel que fa al capital educatiu com a la categorització professional i al nivell d'ingressos, com a conseqüència de la tradicional exclusió de les dones dels àmbits públics, sobretot de l'educació i del mercat de treball, que afecten especialment les dones de les generacions més grans. El tercer àmbit és el de les formes de vida de les dones, més associades a l'entorn proper que els homes, resultat de la vinculació de la vida femenina a la llar. El quart i últim àmbit és el del treball, ja que amb independència que hagin participat anteriorment en el mercat laboral, les dones grans només es jubilen del treball domèstic quan el seu estat de salut els impedeix dur a terme les tasques de la llar. Per tant, a diferència dels homes, les dones més grans de 64 anys segueixen realitzant un treball que ocupa bona part del seu temps disponible.

Uns altres factors diversificadors són el nivell d'estudis i la categoria socioprofessional. La gent gran que pertany a categories baixes es pot caracteritzar, en pràcticament tots els aspectes estudiats, com a sociològicament més vella que la gent d'estatus més elevats. Les seves formes de vida segueixen unes pautes molt vinculades a l'entorn proper, tant des del punt de vista espacial

com des de la perspectiva relacional. És un col·lectiu que es desplaça poc, que té unes xarxes de relació molt associades a l'entorn familiar i que desenvolupa poques activitats de lleure. Per contra, les persones grans de categories altes tenen unes formes de vida més properes a les de la població jove i adulta. Els seus comportaments són més actius i les seves formes de vida menys vinculades al territori i a la família.

L'edat de les persones, tant en la vessant cronològica com social, també marca divergències entre la gent gran. Els grans més joves (de 65 a 74 anys) tenen hàbits i posicions socials més propers als de la gent adulta que les persones més grans, que desenvolupen rols més tradicionals. Els primers presenten una situació millor en l'estructura social (en capital educatiu, ingressos i estatus social), així com unes formes de consum i de xarxes de relació més extenses i actives que la gent més gran. Els vells d'edats més avançades (a partir de 75 anys) formen un col·lectiu amb una posició social baixa, que viu en unes condicions de més precarietat, tant pel que fa als ingressos com a l'habitatge. Les seves pautes de consum estan molt lligades al territori més proper i a les formes tradicionals de compra, tenen una activitat social escassa i una formes de relació molt vinculades al seu entorn primari. Aquests elements s'expliquen en part per la disparitat en la proporció entre dones i homes. És a dir, la població

més gran la componen bàsicament dones, que són el col·lectiu que pateix més la desigualtat social.

La gent gran és la que disposa de més temps lliure en comparació amb la resta de població jove i adulta. Aquesta disponibilitat horària de la gent gran de Barcelona no implica una forma d'oci alternativa a les dels joves i adults, sinó que esdevé moltes vegades un temps en què es practiquen poques activitats de lleure i on es redueixen les relacions socials a l'àmbit més proper. En termes socials, la vellesa no significa només una exclusió del món laboral, sinó també un procés de replegament cap a la privacitat i els àmbits més propers, tant espacials (l'habitatge, el barri) com relacionals (la família, els veïns). El col·lectiu gran es presenta, doncs, amb un grau d'aïllament superior al de la gent adulta en tots els àmbits: social, cultural, relacional i territorial. Les particularitats de les formes de vida de la gent gran es poden explicar tant per l'efecte que té el procés d'envelliment sobre les formes de vida de cada persona, com per la influència que les característiques pròpies de cada generació tenen en la definició d'unes condicions de vida particulars i diferents de les de les altres generacions.

Les formes de vida de la gent gran de Barcelona no han variat massa en relació amb fa cinc anys. Tanmateix, l'anàlisi àmbit per àmbit permet constatar algunes tendències de canvi que

estan modificant lentament les condicions de vida i els hàbits de la gent gran. La incorporació en el col·lectiu de gent gran de noves generacions amb noves condicions de vida (principalment en el grup de 65 a 74 anys) està generant aquestes transformacions. Les persones que s'han incorporat recentment a l'estatus de gent gran estan aportant una qualificació superior i una millora en la posició social d'aquest col·lectiu en relació amb les de les generacions anteriors i, igualment, estan introduint canvis en alguns aspectes de la vida quotidiana de la gent gran, com ara més participació en les noves formes de consum i de relació amb l'entorn, que obren noves perspectives en la configuració de les condicions de vida de la gent gran.

Cada vegada més, els individus que arriben a la vellesa ho fan en millors condicions de salut, són més independents, autònoms, més actius i participatius en la vida social i, a més, disposen de molt temps lliure. Aquests canvis contribuiran a la redefinició de la vellesa com una etapa de la vida més positiva. La nova perspectiva sobre l'envelliment es resumeix en el lema de les Nacions Unides amb motiu de l'Any Internacional de la Gent Gran (1999): "Una societat per a totes les edats". Es tracta d'una visió de la vellesa que reconeix la importància de les relacions intergeneracionals, així com la participació creixent de la gent gran en la vida social. Tot un repte quan es mira el futur.